

Др Биљана Трeбјешанин
Учитељски факултет, Београд
Др Душанка Лазаревић
Факултет спорта и физичког васпитања, Београд
и Филозофски факултет, Нови Сад

UDK-371.13
Изворни научни рад
НВ.LVII.2.2008.
Примљен: 16. I 2008.

МОТИВ ПОСТИГНУЋА СТУДЕНТКИЊА РАЗЛИЧИТИХ НАСТАВНИЧКИХ ФАКУЛТЕТА

Циљ истраживања је испитивање степена изражености мотива постигнућа и карактеристика његове структуре код студенткиња будућих професора разредне наставе и студенткиња будућих професора физичког васпитања и њихово поређење. Примењен је инструмент МОП2002 (Францезико и сар., 2002а) који мери мотив постигнућа као сложену диспозицију коју чине четири компоненте. Узорак чини 316 студенткиња (206 будућих професора разредне наставе и 110 будућих професора физичког васпитања). Резултати показују да студенткиње будући професори физичког васпитања имају статистички значајно израженији мотив постигнућа у односу на студенткиње будуће професоре разредне наставе. Редослед компонента овог мотива од најизраженије до најмање изражене исти је у оба подузорка (остварење циљева као извор задовољства, истрајност у остваривању циљева, оријентација ка планирању и такмичење с другима). Статистички значајне разлике, у корист будућих професорки физичког васпитања, постоје у погледу остварења циљева као извор задовољства, истрајности у остваривању циљева и такмичења са другима. Разлици у карактеристикама мотива постигнућа највише доприноси компонента такмичење с другима.

Кључне речи: мотив постигнућа, студенткиње, будући наставници.

ACHIEVEMENT MOTIVES OF FEMALE STUDENTS OF DIFFERENT TEACHER COLLEGES

The scope of the research, whose results are presented in this paper, was to examine and compare the levels of achievement motives and the characteristics of their structure among prospective class teachers and teachers of physical education. Applied was the instrument MOP2002 (Francesco and ass, 2002a) which measures achievement motive as a complex disposition of four components. The sample comprised 316 female students (206 prospective class teachers and 110 prospective teachers of physical education). The results show that prospective teachers of physical education have significantly more expressive achievement motives compared to class teachers. The order of the motive's components, from the most expressive to the least expressive was the same in both sub-samples (achievement of goals as a source of pleasure, persistence in goal achievement, orientation towards planning and competition with others). Statistically significant differences, to the advantage of teachers of physical education, were related to achievement of goals as a source of pleasure, persistence in goal achievement and competition with others. The last one, competition with others, contributed most to the difference in the characteristics of goals achievement.

Keywords: achievement motive, female students, prospective teachers

Увод

Мотив постигнућа, који је предмет овог рада, у литератури се одређује као релативно трајна диспозиција чију суштину чини мање или више изражена потреба за компетенцијом, односно за успешношћу у ситуацијама када је потребно достићи или превазићи неки стандард успешности (Rheinberg, 2004). Маклеланд, један од зачетника истраживања овог мотива, сматра да је понашање одређено мотивом постигнућа онда када се тежи провери или доказивању сопствене компетентности и то у односу на неки стандард успешности или изузетности (McClelland et al, 1953; McClelland, 1989). Другим речима, мотив постигнућа се изражава у тежњи да се нешто уради добро, боље од других или боље него пре.

Од самог почетка схваћен, с једне стране, као динамичка основа како индивидуалног, тако и друштвеног напретка и обезбеђивања квалитета у обављању различитих делатности, а с друге као диспозиција која утиче на когнитивне процесе попут опажања, начина размишљања и, тиме, на понашање, мотив постигнућа је предмет мањег или већег истраживачког интересовања већ више деценија. Један од стандардних циљева ових истраживања била је дистрибуција и степен изражености овог мотива у различитим популацијама и субпопулацијама. Као и у истраживањима мотивације уопште, интересовање истраживача је током прошлог века било усмерено претежно на квантитативне карактеристике, односно степен изражености мотива постигнућа различитих група испитаника. Идеју о значају квалитативних карактеристика овог мотива, односно његових структурних компонената су, у нашој средини, први изнели Хавелка и Лазаревић (Хавелка и Лазаревић, 1981) истицањем разлике између општег и специфичних мотива постигнућа карактеристичних за различите категорије испитаника. Општи мотив постигнућа је дефинисан као тенденција да се буде компетентан, односно успешан у свим активностима којима се особа бави, а специфични да се буде компетентан у посебним врстама делатности попут спортске, образовне, професионалне. Почетком овог века Францешко и сарадници критички приступају овој идеји, изражавају сумњу у то да је у споменутих случајевима реч о различитим мотивационим диспозицијама и износе идеју о томе да је мотив постигнућа једна, али сложена и релативно стабилна диспозиција која се само “испољава на специфичан начин у зависности од посматране активности” (Францешко и сар. 2002а: 135).

Према њиховој концепцији, мотив постигнућа укључује више компонената које се код различитих група испитаника распоређују на донекле различит начин. Скалу МОП2002 коју су конструисали за мерење мотива постигнућа применили су на великом узорку опште популације одраслих у нашој средини. Применом факторске анализе издвојена су четири

фактора општег мотива постигнућа: *такмичење с другима, истрајност у остваривању циљева, остваривање циљева као извор задовољства и оријентација ка планирању*. Закључак ових аутора је да су две основне компоненте које мотив постигнућа укључује “улагање напора да се постигне оно што се сматра вредним (постављање циљева) и чиме ће се истаћи пред другима (такмичење с другима)” (Францешко и сар., 2002а:140), што одговара Маклеландовом концепту мотива постигнућа. Друга два фактора (истрајност у остваривању циљева и оријентација ка планирању) односе се на особине и облике понашања који имају инструменталну функцију у реализацији споменутих основних компонената. Нека новија истраживања су потврдила овакву структуру мотива постигнућа (Арсенијевић-Пухало и Пухало, 2006, Францешко и сар. 2002b, Михаић и сар. 2005). Објављивање овог инструмента било је подстицај за низ истраживања мотива постигнућа усмерених на откривање не само његове укупне изражености, већ и релативне изражености појединих структурних компонената код различитих групација испитаника и на откривање финијих и комплекснијих релација овог мотива с другим диспозицијама какве су европски идентитет и вредносне оријентације, као и с неким социјално-демографским чиниоцима (Арсенијевић-Пухало и Пухало, 2006; Лазаревић и Требјешанин, 2007; Францешко и сар. 2006). С обзиром на чињеницу да се мотив постигнућа формира добрим делом под утицајем социјалних чинилаца међу којима они везани за школу имају значајно место и чак могу, у одређеној мери, да компензују недовољно присутне породичне чиниоце који су, иначе, од изузетног значаја за његов развој (Мауа, 2008), налази овако усмерених истраживања могу бити добра основа за планирано усмеравање његовог развоја. Указујући на релативну израженост структурних компонената мотива постигнућа код различитих група испитаника, таква истраживања помажу да се локализују компоненте којима је потребна већа или мања подршка како би се постигао одговарајући усклађен развој овог мотива.

Наше интересовање је, у оквиру овакве, квантитативно-структурне истраживачке оријентације, усмерено на степен изражености општег мотива постигнућа и релативну израженост појединих структурних компонената унутар њега код студената који се припремају за наставнике различитог профила. Резултати неких истраживања указују на то да популација студената наставничких усмерења није хомогена с обзиром на степен изражености овог мотива, а ни с обзиром на израженост појединих структурних компонената (Брковић и сар. 2001; Лазаревић и Синђелић, 1984; Лазаревић и Требјешанин, 2007). Брковић и сарадници (2001), на основу свог и истраживања других аутора, поред осталог, формулишу закључак да студенти различитих учитељских факултета у нашој земљи

чине хомогену подгрупу будућих наставника код које је мотив постигнућа изражен у степену који је испод просека. Према резултатима до којих су дошле Лазаревић и Синђелић (1984), ниво мотива постигнућа је на доњој граници просека, студенти других наставничких факултета испољавају просечан степен изражености овог мотива, али нешто виши у односу на учитеље и васпитаче, с тим што је статистички значајна разлика нађена само између студената наставничких факултета и студената Академије за образовање васпитача. До ових резултата дошло се применом теста општег мотива постигнућа – МОП Хавелке и Лазаревића, који је модификована верзија Хермансовог упитника (Хавелка и Лазаревић, 1981). Применом скале МОП2002, чији су аутори Франческо и сарадници, на узорку будућих наставника физичког васпитања добијен (Лазаревић и Требјешанин, 2007) добијен је резултат који показује да је у овој субпопулацији будућих наставника мотив постигнућа знатно израженији, односно да показује тенденцију ка високом степену изражености ($M=3,79$), као и да постоје статистички значајне разлике како у степену изражености мотива у целини, тако и у структури овог мотива с обзиром на пол. Поставља се питање да ли је ова разлика у изражености мотива постигнућа последица примене различитих инструмената, транзиционих промена у систему вредности на ширем друштвеном плану на која је мотив постигнућа осетљив или разлика у степену изражености мотива постигнућа између ових подгрупа будућих наставника које заиста постоје. Одговор на то питање би, поред осталог, требало да пружи и истраживање чије резултате овде излажемо, у којем је упоређен степен изражености мотива постигнућа студенткиња будућих професора физичког васпитања и професора разредне наставе добијен на истом тесту мотива постигнућа (МОП2002) и у истом временском интервалу.

Да ли је структура мотива постигнућа која је у нашем истраживању нађена код студената будућих наставника физичког васпитања карактеристична и за будуће наставнике другачијег профила, такође је питање на које смо тражили одговор у истраживању које овде приказујемо.

Одговор на питања која се тичу изражености и структуре мотива постигнућа у популацији студената наставничких усмерења је коцкица у мозаику ширег упознавања ове индивидуално и друштвено значајне динамичке диспозиције. Упознавање карактеристика мотива постигнућа будућих наставника има и посебан значај јер наставници врше формативни утицај на генерације младих, поред осталог, и на развој мотива постигнућа. Наставници утичу на развој овог мотива и у функцији модела, и посебним педагошки обликованим утицајима и стварањем одговарајуће мотивационе и социоемоционалне климе у разреду (оријентисане на овладавање знањем, умењима и вештинама насупрот оријентацији на такмичење и истицање

у односу на друге) на шта указује већи број радова (President's Council on Physical Fitness and Sports, 2000; Xiang & Lee, 2002; Xiang et al. 2003). Карактеристике мотива постигнућа наставника значајне су у свим овим случајевима с обзиром на то да је овај мотив повезан с низом варијабли значајних за обављање сложене професионалне улоге наставника и његово понашање. Неки аутори истичу да се за успешно остваривање свих ових утицаја као пожељан може сматрати мотив постигнућа који је изражен у високом, али не у екстремно високом степену (Лазаревић и Требјешанин, 2007). Коначно, али не и најмање важно, овај мотив је значајан и за успех у студирању и, тиме, овладавању неопходним професионалним компетенцијама студената будућих наставника. У ранијим истраживањима је, како пишу Брковић и сарадници (2001), нађено да су успешнији студенти, поред осталог, имали израженији мотив постигнућа.

Све су ово разлози да се прихвати мишљење појединих аутора да постоји и потреба и могућност развијања мотива постигнућа наставника применом одговарајућих програма у склопу њихове иницијалне обуке, као и у склопу њиховог даљег стручног усавршавања (Alderman, 1985, 1999, de Charms, 1968, 1984, према: Shunk, 2004). Резултати овог и сличних истраживања могу послужити као путоказ за усмеравање развоја мотива постигнућа будућих наставника тиме што разјашњавају његову израженост и структуру у различитим подгрупама будућих наставника и тиме указују на подгрупе које су хомогене с обзиром на програм потребних развојно релевантних утицаја, као и на структурне компоненте чији развој треба посебно подстицати и подржавати у свакој од њих.

У истраживању карактеристика мотива постигнућа студената будућих наставника, чије резултате представљамо у овом раду, као *предмет истраживања* смо поставили испитивање карактеристика мотива постигнућа студената различитих наставничких усмерења. Определили смо се за испитивање мотива постигнућа студената, прецизније студенткиња, Учитељског факултета, будућих професора разредне наставе, и студенткиња будућих професора физичког васпитања. Опредељење да у истраживање укључимо само студенткиње резултирало је делом из чињенице да се за позив учитеља у нашој средини опредељују пре свега девојке, што одражава и структуру студената Учитељског факултета према полу. Поред тога, истраживање мотива постигнућа студената будућих професора физичког васпитања (Лазаревић и Требјешанин, 2007), показало је да постоје полне разлике у карактеристикама мотива постигнућа у тој популацији наставника. Сматрали смо, стога, смисленим да поредимо студенткиње будуће професоре разредне наставе управо са студенткињама будућим професо-

рима физичког васпитања и тиме проверимо да ли постоје разлике унутар групације истог пола, али различитог наставничког усмерења.

Основи *циљ* нашег истраживања је био следећи:

Испитати да ли постоје статистички значајне разлике између студенткиња будућих професора разредне наставе и студенткиња будућих професора физичког васпитања у погледу:

- степена изражености општег мотива постигнућа,
- структуре мотива постигнућа.

Овако одређен циљ подразумева анализу и опис нивоа изражености мотива постигнућа у целини и релативне изражености његових структурних компонената за оба подзорка и затим њихово поређење ради уочавања статистички значајних разлика, уколико постоје.

Хипотезе

Резултати раније споменутих истраживања мотива постигнућа која су реализована на популацији будућих наставника усмеравају нас да претпоставимо да ће се код студенткиња будућих професора разредне наставе испољити мотив постигнућа у умереном нивоу изражености и да ће постојати статистички значајна разлика у нивоу изражености у односу на студенткиње будуће професоре физичког васпитања.

С обзиром на степен изражености појединих компонената које чине структуру општег мотива постигнућа, може се очекивати да ће у оба подзорка компонента која се односи на *остварење циљева као извор задовољства* бити израженија у односу на *такмичење с другима*, будући да је реч о студентима који имају преко 20 година, дакле у узрасту су за који је, према мишљењу аутора скале МОП2002, карактеристичан овај зрелији облик испољавања мотива постигнућа у односу на такмичење с другима (Франчешко и сар. 2006). Претпоставка је, међутим, да ће постојати разлика у нивоу њихове изражености у посматраним подзорцима. Такође, на основу нашег истраживања на узорку будућих наставника физичког васпитања (Лазаревић и Требјешанин, 2007), може се очекивати да ће компонента *истрајност у остваривању циљева* бити у оба подзорка израженија у односу на компоненту *оријентација ка планирању*. Другачије речено, претпоставка је да ће релативни распоред према нивоу заступљености различитих структурних компонената бити исти у оба подзорка, али да ће постојати статистички значајна разлика с обзиром на ниво изражености појединих компонената.

Метод

Узорак је чинило 316 студенткиња, од чега је 206 студенткиња Учитељског факултета у Београду, смер разредна настава, и 110 студенткиња Факултета спорта и физичког васпитања у Београду које су се определиле за одсек физичко васпитање. Просечан узраст испитаница је 21,3 године. Подузорок са Учитељског факултета чине студенткиње друге године, а са Факултета спорта и физичког васпитања студенткиње друге и треће године студија.

Споменућемо и образовну структуру родитеља наших испитаница да би смо прецизније одредили оквир важења наших налаза с обзиром на ову карактеристику породичне средине која је релевантна за развој мотива постигнућа. У подзоруку студенткиња Учитељског факултета, међу очевима је највише оних са завршеном средњом школом (60,9%), а затим следе очеви са вишом и високом школом (36,7%). Слична образована структура је и међу мајкама (60,9% средња школа, 33,8% виша и висока школа). Код оба родитеља је веома мали проценат оних с основном школом и с научним звањима.

У подзоруку студенткиња Факултета спорта и физичког васпитања нешто је већи проценат очева са вишом школом и факултетом (47,3%) у односу на очеве са средњом школом (45,5%). Међу мајкама доминирају оне са завршеном средњом школом (59,1%) у односу на мајке са завршеном вишом школом или факултетом (36,4%). Код оба родитеља такође је занемарљив је проценат оних с основном школом и с научним звањима.

Варијабле у истраживању. Издвојене су следеће варијабле:

– *Мотив постигнућа* мерен скалом МОП2002 (Францешко и сар., 2002а).

– *Компоненте мотива постигнућа* мерене одговарајућим подскалама наведеног инструмента: такмичење с другим људима, остваривање циља као извор задовољства, истрајност у остваривању циљева и оријентација ка планирању.

– *Опредељење за одређени наставнички факултет:* Учитељски факултет, смер разредна настава, односно Факултет спорта и физичког васпитања, одсек физичко васпитање.

Инструмент у истраживању

Мотив постигнућа мерен је инструментом МОП2002 чији су аутори Францешко и сарадници (2002а). Инструмент је састављен као скала Ликертовог типа и садржи 55 ставки са пет нивоа слагања са сваком од њих. Заокруживањем одређене нумеричке вредности на скали испитаник

процењује у ком се степену одређена тврдња односи на њега (потпуно нетачно – 1; углавном нетачно – 2; нисам сигуран – 3; углавном тачно – 4 и потпуно тачно – 5).

Инструмент МОП2002 састоји се од четири субскеале од којих свака мери једну од компонената, односно фактора општег мотива постигнућа. То су:

– *такмичење с другима*: фактор дефинисан ставкама које указују на тенденцију појединца да се истакне пред другима и буде успешнији од других;

– *остваривање циљева као извор задовољства*: ставке које се односе на тенденцију ка остваривању циљева чије се остварење доживљава као награда;

– *истрајност у остваривању циљева*: фактор дефинисан ставкама у којима се указује на упорност као људску особину;

– *оријентација ка планирању*: ставке којима је овај фактор засићен указују на тенденцију особе да планира активности како би остварила унапред постављени циљ.

(Приказ појединих ајтема скале по факторима дат је у раду: Францешко и сар., 2002а). У уводном делу скале МОП2002 уведена су питања о полној припадности, годинама старости и нивоу образовања оца и мајке.

Психометријске анализе су показале да МОП2002 има добре метријске карактеристике (поузданост, репрезентативност и хомогеност) (Францешко и сар., 2002а).

Провером поузданости скале у нашем истраживању, добијен је Cronbach alfa коефицијент који износи 0,91 који указује да је и на нашем узорку потврђена поузданост ове скале на одговарајућем нивоу.

Статистичка обрада података

Скорови испитаника на скали МОП2002 у целини, као и на свакој од четири субскеале, добијени су поделом суме поена са бројем ставки у скали у целини, односно бројем ставки за сваку субскалу, што је један од поступака који се примењује у бодовању на скалама Ликертовог типа (Хавелка и сар., 1998). Сматрали смо да је за анализу и дискусију резултата, за сврхе овог истраживања, погодније користити тако добијене просечне вредности чији се распон потенцијално креће од 1 до 5, уместо суме поена са МОП-а у целини, као и са сваке од четири субскеале које се односе на компоненте мотива постигнућа с обзиром на то да скала још увек није баждарена.

Примењена скала МОП2002 није стандардизована на нашој општој популацији, па је ослонац за тумачење резултата о изражености мотива

Мотив постигнућа студенткиња различитих наставничких факултета

постигнућа нађен у вредностима скале која је уграђена у сам инструмент МОП2002 (скала Ликертовог типа са растућим вредностима од 1 до 5, где се средишња скална вредност 3 посматра као индикатор умереног степена изражености мотива постигнућа). Аутори инструмента МОП2002 износе мишљење да је у погледу степена изражености ове мотивационе диспозиције могуће разликовати особе које имају у ниском, умереном, високом и веома високом степену развијен, односно изражен, мотив постигнућа.

Због прецизнијег тумачења резултата формирали смо четири интервала у оквиру распона резултата од 1 до 5 који одговарају нивоима изражености мотива постигнућа које су аутори навели: 1 – 2,4 низак ниво; 2,5 – 3,4 умерен; 3,5 – 4,4 висок и изнад 4,5 веома висок. Исти начин тумачења примењен је и на компоненте овог мотива.

За обраду података коришћени су основни поступци дескриптивне статистике, као и поступци статистике закључивања: t-тест и каноничка дискриминативна анализа.

Процедура истраживања

Студенти Факултета спорта и физичког васпитања испитивани су 2006. и 2007. године, а студенти Учитељског факултета 2007. године. Тестирање је обављено у току часова наставе психологије на оба факултета уз добровољно учешће студената.

Резултати и дискусија

Применом скале МОП2002 добијени су подаци о изражености мотива постигнућа студенткиња два наставничка факултета, као и подаци о изражености сваке од четири компоненте које чине структуру *општег мотива постигнућа*. Резултати изложени у табели 1. показују да је за подзорак студенткиња Учитељског факултета карактеристичан висок ниво изражености *општег мотива постигнућа*, али ближе доњој граници интервала високог нивоа изражености ($M=3,65$). На основу ових података може се закључити да је ниво изражености мотива постигнућа садашњих генерација студенткиња Учитељског факултета виши у односу на ниво добијен у ранијим истраживањима. Могуће објашњење би се могло тражити у друштвеним променама до којих је у нашој земљи дошло, у склопу којих се успешност поставља као друштвена вредност, али и у строжој, односно позитивнијој селекцији студената Учитељског факултета у последњих неколико година, па и у разлици између примењених инструмената за мерење мотива постигнућа. Али, свако од наведених објашњења је нужно проверити у даљим истраживањима.

Кад је реч о изражености структурних компонената, уочљиво је да су за сваку од четири компоненте мотива постигнућа добијене различите вредности (табела 1). Највећа просечна вредност добијена је на скали *остварење циља као извор задовољства* (4,32), затим следи *истрајност у остваривању циљева* (4,03), *оријентација ка планирању* (3,55) и са најмањом средњом вредношћу *такмичење с другима* (2,78). Подаци показују да се мотив постигнућа студенткиња будућих професора разредне наставе изражава, пре свега, кроз *остваривање циља као извор задовољства*, што је једна од две главне компоненте структуре мотива постигнућа. Друга главна компонента мотива постигнућа, *такмичење с другима*, најмање је изражена, а добијена средња вредност дозвољава да се закључи да се ради о доњој граници интервала умерене изражености. *Истрајност у остваривању циљева* изражена је у високом степену, а *оријентација ка планирању* је на самој доњој граници високог нивоа изражености. Дакле, може се закључити да је у структури мотива постигнућа будућих професора разредне наставе основна компонента *остварење циља као извор задовољства* адекватно подржана компонентама које имају инструменталну функцију у реализацији основних компонената мотива постигнућа. Ипак, треба рећи да би *оријентацији ка планирању*, која је испољена у нешто нижем степену него *истрајност у остваривању циљева*, требало посветити више пажње у евентуалним програмима подстицања развоја мотива постигнућа код будућих наставника. Овој компоненти се у оваквим програмима даје значајно место (Alderman, 1985, 1999, de Charms, 1968, 1984, према: Shunk, 2004).

Када је реч о студенткињама будућим професорима физичког васпитања, степен изражености њиховог *општег мотива постигнућа* је на горњој граници интервала високе изражености (3,85). У структури њиховог мотива постигнућа најизраженија је компонента *остварење циља као извор задовољства* (4,50), следи *истрајност у остваривању циљева* (4,14), *оријентација ка планирању* (3,61) и најмање изражена *компонента такмичење с другима* (3,85). Све средње вредности у овом подузорку су у интервалу високе изражености, а *остваривање циља као извор задовољства*, као једна од две главне компоненте овог мотива, на граници је интервала веома високе изражености.

Поређењем резултата наша два подузорка, може се уочити да је у оба ниво изражености *општег мотива постигнућа* висок, с тим што је просечна вредност за будуће учитеље на доњој, а за наставнике физичког васпитања на горњој граници интервала високог нивоа изражености. Провера значајности разлика између добијених средњих вредности, применом t- теста, показала је да је ова разлика статистички значајна, односно да студенткиње Факултета

Мотив постигнућа студенткиња различитих наставничких факултета

спорта и физичког васпитања имају статистички значајно израженији ниво *општег мотива постигнућа* у односу на студенткиње Учитељског факултета. У односу на резултате ранијих истраживања (Брковић и сар. 2001; Лазаревић и Синђелић, 1984), ови подаци показују да је дошло до пораста нивоа изражености мотива постигнућа у оба подзорка, али је разлика међу њима још увек статистички значајна.

Табела 1. Мотив постигнућа студенткиња Учитељског факултета и Факултета спорта и физичког васпитања, посматрано преко аритметичких средина на скали МОП2002, у целини и по појединим компонентама, и значајност разлика аритметичких средина

Факултет – одсек	Статистика	МОП	Такмичење с другима	Истрајност у остваривању циљева	Остварење циљева као извор задовољства	Оријентација ка планирању
Учитељски – разредна настава	M	3,65	2,78	4,03	4,32	3,55
	N	206	206	206	206	206
	SD	0,39	0,58	0,45	0,41	0,68
	Min.	2,67	1,32	2,73	2,54	1,75
	Max.	4,75	4,47	5,00	5,00	5,00
Факултет спорта и ф. в. – физичко васпитање	M	3,85	3,14	4,14	4,50	3,61
	N	110	110	110	110	110
	SD	0,33	0,53	0,43	0,31	0,68
	Min.	2,91	1,79	2,73	3,69	2,25
	Max.	4,78	4,47	5,00	5,00	5,00
	t	4,95	5,57	2,05	4,25	.73
	p	.000	.000	.042	.000	.465

У погледу изражености појединих компонента мотива постигнућа, у оба узорка се уочава исти редослед, али постоје разлике у степену изражености сваке од њих. Применом t-теста показано је да постоје статистички значајне разлике између будућих професорки разредне наставе и физичког васпитања у погледу изражености компонента *остварење циља као извор задовољства*, *истрајност у остваривању циљева* и *такмичење с другима*. Испољене разлике су у корист будућих професорки физичког васпитања. У погледу компоненте *оријентација ка планирању* нису се испољиле статистички значајне разлике. Интересантан је резултат који показује да се компонента *такмичење с другима* у подзорку студенткиња Факултета спорта и физичког васпитања испољила у умереном степену изражености

($M=3.14$), за разлику од подузорка студенткиња Учитељског факултета, где се испољила тенденција ка нижем нивоу изражености будући да је добијена средња вредност мања од 3 као средишње скалне вредности. Ова разлика се може тумачити тиме што је такмичење с другима посебно изражено у спортским активностима које су много присутније у искуству будућих професора физичког васпитања, не само у току студија, већ и пре уписа на факултет.

Како бисмо потпуније испитали разлику у карактеристикама мотива постигнућа између студенткиња будућих професора разредне наставе и студенткиња будућих професора физичког васпитања у погледу структуре овог мотива, на шта су већ указали резултати t-теста, применили смо каноничку дискриминативну анализу која је показала да се на инструменту МОП2002 јавља дискриминативна функција каноничке корелације у вредности од 0.319 ($\lambda=0.898$; $\chi^2(4) = 33.443$; $p=0.000$), што говори о статистички значајној разлици између студенткиња два испитивана подузорка у погледу структурних карактеристика мотива постигнућа. Из матрице структуре и функције група на центроидима (табела 2) види се да разлици између студенткиња два наставничка факултета у погледу структуре мотива постигнућа највише доприноси компонента *такмичење с другима*, а затим следи компонента *остварење циља као извор задовољства*.

Табела 2: Каноничка дискриминативна анализа: Разлике између група зависно од факултета у погледу компонента мотива постигнућа на инструменту МОП2002

Компоненте мотива постигнућа	Функција 1
Такмичење с другима	.909
Остварење циљева као извор задовољства	.660
Истрајност у остваривању циљева	.339
Оријентација ка планирању	.123
Функција група на центроидима	Функција 1
Физичко васпитање (студенткиње)	.459
Учитељски факултет (студенткиње)	-.245

Разлике су у корист студенткиња које се припремају за позив наставника физичког васпитања. Допринос компоненте *истрајност у остваривању циљева* је мања, а компонента *оријентација ка планирању* не може се сматрати значајном у разликовању дискриминативне функције. Разлика на центроидима између две групе износи 0.70.

Дакле, као што је и резултат t-теста наговестио, студенткиње Учитељског факултета значајно мање у односу на студенткиње Факултета спорта и физичког васпитања испољавају мотив постигнућа кроз такмичење с другима, али је и компонента кроз коју га првенствено изражавају (*остварење циља као извор задовољства*) значајно мање изражена код будућих професорки разредне наставе него код будућих професорки физичког васпитања. *Оријентација ка планирању*, као компонента у структури мотива постигнућа значајна за његову реализацију, било би пожељно да у оба подузорка буде израженија него што јесте. У планирању евентуалне осмишљене подршке развоју мотива постигнућа у обе групације студенткиња, посебну пажњу би ваљало посветити управо овој компоненти.

Закључак

На основу резултата нашег истраживања, може се закључити да је ниво изражености мотива постигнућа, када је реч о студенткињама које се припремају како за професора разредне наставе, тако и за професора физичког васпитања изражен у високом, али не веома високом степену. Овај степен изражености мотива постигнућа може се сматрати пожељним са становишта ефикасности у обављању професионалних улога наставника, код којих екстремно изражен мотив постигнућа може имати и непожељне ефекте. Наши резултати показују да је ниво изражености мотива постигнућа постао виши и код студенткиња Учитељског факултета. Међутим, студенткиње учитељског факултета се налазе на доњој, док се студенткиње будући професори физичког васпитања налазе на горњој граници интервала високе изражености мотива постигнућа. Иако се ради о истом интервалу изражености мотива постигнућа, споменута разлика се показала статистички значајном. Код будућих професора физичког васпитања мотив постигнућа је изражен у значајно вишем степену него код будућих професора разредне наставе. Према томе, може се закључити да популација студената будућих наставника није потпуно хомогена с обзиром на ниво изражености мотива постигнућа. И поред ученог напретка у изражености мотива постигнућа код будућих професора разредне наставе, има основе да се развој овог мотива код њих и даље подстиче, с обзиром на то да су да доњој граници интервала високе изражености.

Резултати анализе структурних компонената мотива постигнућа у две испитиване подгрупе будућих наставника указују на то да је популација будућих наставника хомогена у погледу редоследа изражености структурних компонената мотива постигнућа. Редослед компонената овог мотива од најизраженије до најмање изражене у оба подузорка је следећи: *остварење*

циљева као извор задовољства, истрајност у остваривању циљева, оријентација ка планирању и такмичење с другима. Статистички значајне разлике у степену изражености, у корист будућих професорки физичког васпитања, постоје у погледу *остварења циљева као извор задовољства, истрајности у остваривању циљева и такмичења са другима.* Постојећој разлици у карактеристикама мотива постигнућа највише доприноси компонента *такмичење с другима.*

У оба подузорка студенткиња мотив постигнућа се испољава, пре свега, у *остваривању циљева као извору задовољства и истрајности у остваривању циљева,* што, по мишљењу аутора скале примењене у нашем истраживању, говори о зрелијој структури овог мотива. *Оријентација ка планирању,* с обзиром на значај који има за реализацију мотива постигнућа, требало би да буде предмет посебне пажње у планирању програма подстицања развоја мотива постигнућа у оба подузорка. Међутим, резултати тестирања статистичке значајности разлика у структурним карактеристикама мотива постигнућа у испитиваним подузorcима упућују на закључак да је у циљу повећања *општег мотива постигнућа* будућих наставника разредне наставе потребно више пажње посветити и развоју компоненте *истрајност у остваривању циљева* како би се још више подржала водећа компонента у структури њиховог мотива постигнућа, односно *остварење циљева као извор задовољства.*

За утемељено планирање утицаја на развој мотива постигнућа будућих наставника резултати овог истраживања пружају само део значајних информација. Други део би требало да пруже истраживања усмерена на испитивање и поређење карактеристика мотива постигнућа будућих наставника других наставничких усмерења, и то оба пола, као и на откривање чинилаца развоја како мотива постигнућа у целини, тако и појединих компонената његове структуре.

Напомена. Чланак представља резултат рада на пројектима: Психолошки проблеми у контексту друштвених промена. бр. 149018 (2006-2010) и Промене у основношколском образовању – проблеми. циљеви. стратегије. бр. 129055 (2006-2010) које финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије

Литература

- Арсенијевић-Пухало. А. и С. Пухало (2006): Мотив постигнућа менаџерки и менаџера у Бањој Луци и Сарајеву. *Емпиријска истраживања у психологији 2006. Зборник радова* (227–234). Београд: Институт за психологију.
- Брковић, А., Бјекић, Д. и Л. Златић (2001). Особине личности студената будућих учитеља. *Педагогија*, 39, 1, 31–43.
- Францешко. М., В. Михаић и Г. Бала (2002а): Структура мотива постигнућа мерена скалом МОП2002; у: М. Францешко и Б. Чукић (ур.): *Личност у вишекултурном друштву 4*, (134–143). Нови Сад: Филозофски факултет.
- Францешко. М., Ј. Коцопелић и В. Михаић. (2006): Неки социо-демографски и психолошки корелати мотива постигнућа. *Психологија*, 35, 1-2. 65–79.
- Хавелка, Н. и Јб. Лазаревић (1981): *Спорт и личност*. Београд: Спортска књига.
- Хавелка, Н., Кузмановић, Б. и Д. Поподић (1998): *Методе и технике социјалнопсихолошких истраживања*. Београд: Центар за примењену психологију Друштва психолога Србије.
- Лазаревић, Д. и М. Синђелић (1984): Мотив постигнућа код студената будућих наставника и васпитача. *Зборник радова 8* (63–68). Београд: Педагошка академија за образовање васпитача предшколских установа.
- Лазаревић, Д. и Б. Требјешанин (2007): Мотив постигнућа будућих наставника физичког васпитања. *Зборник Института за педагошка истраживања*, 39, 2, 271–288.
- Маја, С. (2008): Factors affecting the achievement motivation of high school students in Maine, Retrieved on April, 18. 2008. from <http://www.usm.maine.edu/cepare/pdf/he/factors.pdf>
- McClelland. D. C., Atkinson. J. W., Clark. R. A., Lowell. E. L. (1953): *The achievement motive*. New York: Appleton- Century- Crofts. inc.
- McClelland. D. C. (1989): *Human motivation*. New York: Cambridge University Press.
- Михаић, В., Шакогић-Курбалија, Ј. и М. Францешко (2005): Мотив постигнућа. локус контроле као мотивациони фактори европског идентитета. *Психологија*, 38, 4, 445–459.
- President's Council on Physical Fitness and Sports (2000). Motivating kids in physical activity. *Research Digest*. Series 3, No.11. 3-10. Retrived April 5. 2005 from <http://fitness.gov/Reading-Book /Dirests/dirests.html>
- Rheinberg. F. (2004): *Motivacija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Schunk. D. H. (2004). *Learning theories- An educational perspective*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Xiang, P., A. Lee (2002). Acivement goals. Perceived movational climate. And students' self-reported mastery behaviors. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 73, 58–65.
- Xiang. P., McBride. R.& M. Solomon (2003): The motivational climate in elementary physical education: An achivement goal theory approach. *Elementary School Journal*, 104, 71–91.